

Folkboot Tiina lugu

Tekst: Janno Simm

Fotod: erakogudest

Kes folkbootide toimetamistel silma peal on pidanud, teab, et folkboodi paadiklassi taassünd Eestis on maruliselt käima läinud. Lähivälismaalt – Soomest ja Rootsist – tuuakse kõbusaid aluseid, ent siiski on liikvel ka kodumaise minevikuga „vanadaame“. Mõni ajakirjanumber tagasi kirjutasime Spordilaevade Katsetehase folkboot Greta'st. Sedakorda tuleb juttu teisest, mitte vähem värvika minevikuga laevast – kollasest folkboot Tiinast.

Vanaproua Tiina on enamiku oma elust veetnud Pärnu jahtklubi vimplit kandes. Kohe peale valmimist 1971. aastal sai temast Pärnu Autobaasi nr 7 jaht (kaugel nõukogu-de ajal said jahte omada peamiselt töökollektiivid) ning kapteniks vilunud seilaja Jaak Paulberg. Toonane purjetamine oli pisut teistsugune kui tänapäeval – spordivõistlustel osalemist loeti kollektiivi esindamiseks ja nii sai Tiina meeskond Muhu Väinal osalemiseks ametliku komandeeringu autobaasi ametiühingult: palkagi maksti töökohalt. Autobaas aitas vahel jahti ka veomasinaga Tallinna viia, kui Muhu Väinale ülesõiduks aega ei jätkunud. 80-ndatel pani Pärnu KEK purjetamisele tugevalt öla alla. KEKil olid jahid Peeter 3, F Greta, Ave. Kolhoosiehitus jääb Muhu Väina ajaks seisma, öeldi Pärnus, kõik ülemused olid merel. Bürokratia nõudis ametkondlikult kinnitatud logiraamatut ja munterrolli, mida piirivalve jt ametiasutuste pitseritega kinnitama pidi. Toona pidi logiraamatut täitma – piirivalve nõudis arvepidamist, sooritatud manöövrid pidid olema kirjas. See oli analüüs ka meeskonna jaoks.

Meenutab legendaarne Pärnu jahtkapten Harri Murd ehk sõpradele Muri

Folkarit sõitma hakkas Harri 1974, kui Ivar Hanschmidt tõi sõjamerelaevastiku jahtklubist vene nimega folkboodi „Vostok“, mis hiljem sai Muri poolt nime „Puänt“ ja viimase kapteni Uve

Muri diplom. 1983

Kaldoja poolt „Mata Hari“. Tuues kasvasid „Vostokil“ võililled pilsis. Kuigi sel laeval sai vahetatud tekk, oli ta mõne aasta möödudes siiski nii mäda, et kõlbas vaid lasteaeda lastele mängimiseks. Ehk tuli seal mänginutest hiljem jahtklubisse mõnigi purjetaja juurde, kes teab. Murile meenub, et „Puändiga“ sai ka esimene mast murtud ja oma kaksteist tundi me-rehädas oldud.

Esimene tõsisem võiduajamine Muhu Väinas oli Harril noore madruse-na 1977. aastal folkboot „Uku“ pardal kuulsa folkarikapteni Krati, ristinimega Viktor Petrovitši juhtimisel – sealt tuli

Tiina Pärnu lahel. 1983

ka esimene Eesti meistritiitel. Tiina pardal sõitis Muri 1980. aastal Muhu Väinas ja järgmisel, 1981. aastal oli Harri Tiina'l juba kapteniks. Tänapäevane Pärnu purjetamislegend Mati Hool oli kapteniabi, soodimeesteks Ago Peterson ja Ants Jürioja. Neljakesi oli hea sõita, sest etapid olid pikad. Lühikesi sõite nagu tänapäeval, siis ei tehtud. Tavaliselt seilati marsruudil Pärnu-Roja-Roomassaare-Haapsalu-Tallinn-Pärnu.

Jaak Paulbergi kapteniks oleku ajal olevat pandud Tiinal rõhku elumõnude nautimisele – Väinas olnud pardal umbes 50 kilo savinõusid, tekid-padjad-linad-televisoor ja makk. Muri komando all võeti askeetlikuma olme najal sportlikumaid sihte. 1983. aastal tuli Tiinal Muhu Väina võit, 1984. jäädi teiseks. (Üldse on Harri eesti meistritiitlit võitnud kolm korda – 2 korda kaptenina, kord soodimehena).

Folkar on hea laev, räägib Muri. 1982. aastal Pärnu-Kihnu regati ajal puhus üle 20 meetri sekundis, täpsemaid tuulemõõtjaid toona polnud. 3 laeva jõudsidki toona Kihnu: Peeter3, folkboodid Uku ja Tiina. Kõik teised katkestasid. Muri meenutab: Manija nukast sai miil sõidetud, tehti paut. Suur seekel foka nurgas jäi vandi taha kinni, laev läks pakki ja külglainesse. Murdlaine löi peale, keeras laeva lapiti vette, üle komingsi serva tuli poole meetri jagu merd sisse. Kõik käis nagu aegluubis – Muri käsi läks grootsooti stopperist vabastama, milleks tundus kuluvat terve igavik. Kui

ei oleks jõudnud, siis oleks põhja läinud. „Jõudsin veel sel pikal silmapilgul mõelda, et huvitav kas masti topp jääb välja paistma“, ütleb Muri. Sügavust võis selles kohas olla oma kolm – neli meetrit. Viiest purjest jäi üks alles. Muud olid kõik puruks. Kihnu jõudes võis meeskond tähistada oma uut sünnipäeva.

Tiinaga käidi ka Peipsi regattidel, 80ndatel lausa viiel korral. Jaak Paulberg korra, Muri neli korda kapteniks. Kõigil viiel puhul õnnestus regatt võita ja Peipsi rändkarikas lõplikult koju tuua. Takistuseks ei osutunud isegi Oudova kividest muul, mis oma poole meetri jagu järvepinnast allpool ja mida võidujanused rannalinnas kraaded miskiks ei pidanud ning sellest üle kargasid. Ära sai proovitud ka Peipsi torm, mis mere omaga võrreldes päris jöhker tundus.

Pärnust oli veelgi folkareid (Uku). Paadid viidi veoautoga Rannapungerjale,

kus veesati. Kuna jõesuudme kohal oli madal, lohistati jahid kohaliku kaatriga järvele. Peale võistlussõitu pandi spinnaker üles, aeti korralik kreen sisse ja sõideti hooga jooma kohast jõkke tagasi.

Pärnu spordikomitee toonane esimees Bernhard Lõhmus, võimekas organisatsioon (hiljem selgus, et oli olnud minevikus KGB mörvar-agent) toetas regattidel osalemist transpordiga ja vastustega töökohalt.

Folkbotisti elu polnud ka neil kaugedel aegadel meelakkumine. Eks laevade ehitusmaterjal ja koostekvaliteet oli teadagi nigel, enne palgapäeva muutus ka kruvi naelaks, on mõned Eksperimentaalse Laevatehase kunagised töötajad meenutanud. Seepärast tuli meeskondadel kõvasti vaeva näha, et meri väljaspool laeva pidada. Toonase puulaevniku igakevadised tegemised sisaldasid 3 nädalat kraapimist-lihvimist.

Kuna midagi ju õieti saada polnud, tuli kasutada leidurimõistust ja varustaja-osavust. Hooldusmaterjale hangiti, kust iganes võimalik.

Laevaremonditehasest saadi mürkvärve. Mürgi mahavõtmine oli tõeline gaasirünnak. Praegune mürk olla toonase kõrval lapsemäng. Kuna muud polnud, siis veepealset osa värviti akrüülvärviga. Sõjaväeosast kaubeldi tekikatteks lennukipresenti. Legendid räägivad, et hiina ketside taldadest keetsid nupumehed tihendusmaterjali. Tiina tarbeks hangiti Pärnu sõjaväelennuväljalt torutööde „vorsti“, mida bensiini sees leotati. Seda poolpehmeks muutnud „möginat“ tõmmati laudade vahele. Seda sai kanda ka märja puidu peale. Spetsiaalse kraabitsaga süvendati kereplangutuse laudade vahelised pilud. Muri ei osanud öelda, mis materjal too „törlõnt“, sikafleksi vanaisa, täpselt oli. Sellega sarnast toodi hiljem ka NSVL esimeste pakettakende tegemise jaoks KEK-i.

Tiina logiraamat räägib värvikaid seiku toonastest meresõitudest. Siinkohal jääb ruumipuudusel lähemalt kirjeldamata, kuidas toimus kinnisõitmine 1984. aastal Manija otsas. Kus puhuti spinnaker raamidest välja, kus tonksati põhja. Kuidas sattus läti nahkhiir Riia lähel 1983. Roomassaare-Pärnu etapil kapteni pükstesse. Millist soodimeest sõimas kapten vastikuks esteediks, kuna too polnud nõus jooma 9 päeva vanust Dirhamist ostetud limonaadi, kus vaglad sees ujusid. Kuidas toimus raha jahvatamine Roomassaare Tuulikus ja kellele ning miks pandi peale seda väsitavat tööd ankur padjaks...

Logiraamat annab aimu ka toonastest intriigidest folkboodimaailmas – peale Muhu Väina võitu 1983 lisati Tiinale 10% trahviaega, sest konkurendid „Vana Armu“ meekonnast kaevanud, et Tiinal olla poordiplangutuse klinkriservad liiga lihvitud, koguni üle 3mm raadiusega.

Kui Harri Murd 1984ndal aastal „veerandtonnise“ Marilyni kapteniks sai, läks Tiina nõuka-ajale tavapäraselt „bilansist bilanssi“ – uueks omanikuks sai linnavalitsuse haridusosakonna koolidevaheline õppetootmiskombinaat, mille direktoriks Tiina järgmine kapten Jüri Petrov.

Jüri meenutab: teki vahetus Tiinal oli pooleli. Vana tekk oli maha võetud. Laev anti üle Jürile ja Andreas Kalmetile (Pärnu Kaluris kalakasvataja). Järgnes

Folkboodi kevadine tihtimine Pärnus

Folkari turrutamine

põhjalikum remont. Vee peale sai Tiina 1985. aasta hooajalõpu Kihnu regatik, kohe peale seda tõsteti taas välja. Esimene kord sõitsid algajad meresõitjad kuulsa Krati (Uku) sabas Kihnu. Kratilt saadi ka trimmiõpetusi, millest värvikaim oli kreeni vähendamine õlleankru pealtuulepoordi tekile paigutamise abil. Masti kallet nihutati ettepoole – folkar kippus luhvama, seega masti viimine ettepoole aitas roolida. Samas kaotati kõrguses.

Tiina sõitis toona pikad suved – haridustöötaja puhkus lubas merel olla. Osaleti ka Muhu Väinadel - kui sind „väinas“ polnud, siis sind polnudki olemaski, ütleb Jüri. Pärnus oli toona 9 folkbooti. Jüri komando all rohkem nauditi meresõitu, erilisi saavutusi spordis polegi ette näidata.

90. aastatel oli Tiina mitu aastat ainuke folkboot Väinas. Ajad olid keerulised ja mugavamad plastist

„veerand“- ja „pooletonnised“ sõid folkboodid vaikselt välja.

Meresõit pole lihtne asi – Jüri ajal on Tiinal kaks masti murtud (vandid järgi andnud), kaks roolilehte läinud. Purjedest rääkimata.

Siinkirjutaja mäletab – Muhu Väinas 1999 oli Tiina rooli kaotanuna pool ööd Suures Väinas ankrul peal. Tol korral oleksid tublid eesti piirivalvurid täiskäigul pukseerides vana puujahi peaaegu ära uputanud...

Puust laeva pidamine pole kerge. Vähemasti üht kahest peab olema rikkalikult: aega või raha. Mäletan Jüri siirast rõõmu ühel kevadel Pärnu jahtklubi kail, kui ta oli just värskelt soetatud IF Allegro pardalt maale astunud: tead, ma ei peagi enam mitu nädalat lihvima ja möksima ja värvima...

Ent entusiaste, kes puust laevadest lugu peavad ning nendega purjetada soovivad, õnneks siiski veel jätkub.

2004. aastal said Tiina reederiteks Meelis Lindemann ja Erki Freiberg. Meelis meenutab: nagu mitmetele teistelegi noorematele folkboodiseilajatele, oli ka talle innustuseks ja ärgituseks Leonid Parashini „Väinamere logiraamat“. Raamat loeti kapsaks. Peale Viimsisse kolimist tuli uue naabri Erkiga õllepruukimise kõrvale jutuks, et Kelvingis üks folkboot vedelemas. Oligi, kapten Krati vana teenekas Uku. Poisid ostsid aluse ära ning algas renoveerimistö. Vahetati kaari, uuendati plangutust. Töömaht hakkas üle jõu kasvama. Nõu ja abi järele pöördusid poisid Meelise kauge sugulase Jüri Petrovi poole. Jüri mainis, et müüks meeleldi Tiina headesse kättesse – ja nagu öeldakse, ülejäänud on ajalugu. Kuu aja pärast, jaanipäeval, oli Tiina vees ning uued reederid sõitsid Pärnusse.

Kuna värsketel folkbotistidel esialgu kogemusi nappis, võeti väidetavalt targem sõber nõumeheks pardale. Paar miili purjetatud, tabas mootorita jahti tuulevaikus. Öösel kogemuste puudusel ei sõidetud, oldi ankrus nii Sorgu all kui Väinameres ning Rohukülas kai ääres. Pärnust Tallinna sõideti neli päeva. Voosi kurgust väljudes võeti targa nõuandja juhatusel kompassikurs 40. Variatsioonist ja deviatsioonist (iseäranis metallesemete mõjust kompassi käitumisele) ei teatud midagi. Kui Hanko kraanad silmapiiril paistma hakkasid, olnud hirm suur, kardeti et nüüd saadakse eesti territooriumetesse väljumise eest trahvi.

Muhu Väina regatile ei juletud kogemuste puudumisel esiotsa minna, kohalikke sõite tehes õpiti meretarkust. Kavatsatud Ruhnu retkest ei tulnud midagi välja – tugev lekk katkestas noorte kolumbuste reisi Vormsi juures. Seepale hakati Tiinat remontima – vahetati komings, kajutikatus, mõned poordilauad.

Folkboodi taassünni isa Mikk Kõöseli ja teiste sõbralike folkbotistide abiga lõpetati 2011 Muhu Väinaks Tiina remont ja jõuti startigi. Toona oli Tiina osalemine üliolulise tähtsusega – üle aastate oli võimalus saada folkbootidele oma stardigrupp. Selleks pidi kuus laeva stardis olema. Meelis meenutab – kena sõit oli, väga palju maas polnudki teistest. „Keha“ head koduõlut oli kaasas. Kihnu taga oli tuult. Tehti ettepanek rehvida. Kompass oli ära kadunud, suund ka. Purjed võeti maha, oodati ilma selginemist ja koidku saabumist. Saabus hommik, ent kompassi ei leitud. Kuna tuul mäletati põhjakaarest puhuvat, otsustati jätkata tihttuules. Peale mitmetunnist sõitu suudeti telefon käivitada ja tuvastati, et tuul on hoopis loodesse pööranud. Saaremaa

Pärnus roolilehte vahetamas. 2013

Noored purjetajad Tiina kajutis

Tiina Tallinnas

ülesleidmise lootused kadusid. Püüti tuvastada Sõmeri tuletorni asukohta. Kaldaviir hakkas paistma, ent siis murdus tugevnevas tuules mast. *Tracker* näitas

kena paarikümne miilist haaki Ruhnu poole...

Tublid saaremaa päritolu piirivalvurid vedasid paadi Virtsu. Siinkohal Meeliselt tänud Vaido Luksile meeskonnaga.

Folkboodi Flotilli jõududega Priit Veski korraldusel toimetati F Skandaali mast Virtsu ning püstitati valgel suveööl. Väina regatt jätkus. Ent Tiina purjetajate seiklused ei ole lõppenud. Kuigi meeskonna navigatsioonioskused ja meresõiduvilumus on dramaatiliselt kasvanud, on vanal laeval omad hädad. Kel huvi, võib mõne sadamakai peal Meeliselt uurida, mis tunne oli lekkivast folkarist Heltermaa etapil kahe ämbri abil 30 tonni vett välja loopida, mismoodi 2013. aasta Väinas roolileht kadus ja kuidas folkbotistid Pärnu sadamas veealuseid töid tehes uue lehe paigaldasid... Eesti folkboodipurjetajate solidaarsusest ja õlatundest räägib tööik, et asendus-roolileht Tiinale oli autoga Tallinnast Pärnu poole teel veel enne kui rooli kaotanud Tiina Pärnu jahtklubi kai äärde jõudis.

Kapten Meelise meel on kindel – Tiina remont jätkub ja ilusat kollast puulaeva saab edaspidigi regattidel kohata. Sest – navigare necesse est!

Kapten Meelis roolis

Kaitserauad
Karterikaitssed
Haagisekonksud
Eriprojektid
Maasturite sahad
ATV põhjakaitssed
ATV sahad
Paaditarvikud

Aiandi tee 31, Viimsi, 74001, Harjumaa

Mob: (+372) 513 7070

Tel/Faks: (+372) 601 1695

E-post: info@koneskoauto.ee

KONESKO AUTO
www.koneskoauto.ee

Saadaval uudse lahendusega, eemaldatavad haagisekonksud!